

17/9

Sir Samuel Hoare om Spanien

I MAJ 1940, omedelbart efter den tyska invasionen i väster och ministären Chamberlains fall, utnämndes sir Samuel Hoare, numera lord Templewood, till ambassadör i Madrid. Hans mission hörde till de viktigaste inom den brittiska diplomatin; det gällde att förmå Franco, vars valde grundades på tysk och italiensk hjälp, att icke ingripa i kriget på axelmakternas sida. På hösten 1944 återvände Hoare efter välförrettat värv till England. Han har nu utgivit sina på dagliga anteckningar byggda memoarer från den spanska tiden (*Ambassadör on special mission*). De har väckt åtskillig uppmärksamhet i England och innehåller i själva verket mycket av stort allmänt intresse.

Hoares politiska och personliga förutsättningar för ambassadörskapet var betydande. Han hörde sedan årtionden till den brittiska konservatismens ledande män och kunde dels genom en allmän tendens till kompromiss med diktaturstaterna (Hoare—Lavalpakten 1935), dels genom sin medverkan till noninterventionspolitiken i spanska inbördeskriget räkna på en viss välvilja inom den spanska varianten av fascism. Av Hoares memoarer får man ett starkt intryck av en klar och kylig intelligens, en förhandlingsförmåga som präglas av behärskning och tålmod, en kultiverad, om också något begränsad personlighet. Hans omdömen synes ofta träffande och klartänkta, ehuru de i sin språkliga utformning gärna blir en smula vaga och konventionella.

Hoares anslutning till Chamberlains undfallenhetspolitik berodde inte på några sympatier för nazism och fascism. Erfarenheterna från Spanien har ytterligare skärpt hans avsky för diktaturen. Francos styre skildras helt i svart: det kännetecknas av brutalitet, korruption, snabba och oförmedlade kastningar mellan skilda ståndpunkter, administrativ inkompetens. Alla de egenskaper för vilka diktaturens anhängare anklagar demokratin är enligt Hoare i sin extremaste form dominerande i den spanska regimen. Att Franco kommit till makten framstår för Hoare som en gåta. Den spanske diktatorns mest framträdande egenskap sägs vara en självbelåtenhet utan gräns. Liksom Hitler och Mussolini började han med att posera, men småningom har han helt identifierat sig med rollen som den felfrie och allvise ledaren. I motsats till sina f. d. kolleger är han emellertid en relativt stillsam man; han skriker inte då han talar, iakttar yttre hövlighet och avstår gärna från fester och parader för att ägna sig

åt sin älsklingsport, jakt på kaniner. För att undvika irritation meddelar han aldrig personligen sina medhjälpare att de fallit i onåd; den ene utrikesministern efter den andre fick under Hoares ambassadörstid först genom tidningarna reda på att han blivit avskedad.

Motviljan mot Franco, diktaturen och falangismen gör emellertid icke

Hoare till övertygad demokrat för Spaniens vidkommande. Han påstår, delvis på ytterst svaga grunder, att republiken ledde till och måste leda till anarki. Genom Franco avlöstes den ena ytterligheten av den andra. Vad Hoare hoppas på är en konstitutionell monarki; uppenbarligen menar han härmed, ehuru uttryckssättet är oklart, inte en parlamentarism efter engelskt snitt, utan en regim med viss självständighet för monarken och vissa legala privilegier för högre sociala grupper. I överensstämmelse härmed sökte Hoare såsom ambassadör främst anknytning till konservativa riktningar, som visserligen hjälpt Franco till makten, men i hans diktatur ser blott det bättre av två onda ting. Aristokrater samt högre präster och militärer hör enligt Hoare i stor utsträckning till denna kategori. Motsättningen mellan falangismen, med sina totalitära idéer, och de högre klassernas moderata konservatism framhäves med skärpa. En revolution från vänster skulle, tycks Hoare anse, utmytna i en ny, kanske lika brutal diktatur.

Genom Hoares memoarer blir ett av världskrigets intressantaste problem ingående belyst. Varför marscherade inte tyskarna år 1940 in i Spanien? Hoare anser att de i så fall sannolikt kunnat erövra Gibraltar och Nordafrika och möjligen därigenom avgöra kriget. Den engelske statsmannen utgår inte från att Englands seger år 1940 var självklar; han avviker i detta stycke från många, vilkas riktiga förutsägelser snarare berodde på känslornas styrka än på skärpa i tanken.

Den uppställda frågan bör i själva verket uppdelas på två frågor. Den första gäller varför Franco sade nej då Hitler gång efter annan begärde rätt att fåga genom Spanien. Francos nej berodde inte på att han tvivlade på en tysk seger, utan på en rad andra omständigheter. Spanien behövde import av livsmedel, olja och andra produkter från England och USA, det var kanske det viktigaste skälet för Francos vägran till Hitler. Därtill kom att Franco, med sin prekära maktställning och sina usla resurser, absolut inte ville invecklas i verkligt krig; han ville inte, liksom Mussolini, sälla sig till

segraren i elfte timmen, utan vänta till tolvslaget. Vidare synes hans patologiska självkänsla ha spelat in; han trodde sig kunna uppträda som likställig med segraren, även om han ej deltagit i kriget. Av betydelse var också tyskarnas stigande popularitet inom det spanska folket. En del tyska trupper, som fick företa utflykter i Spanien från det ockuperade Frankrike, gav spanjorerna en försmak av vad som väntade dem vid en tysk genommarsch eller ockupation.

Men varför invaderade inte Hitler Spanien utan Francos medgivande? På hösten 1940 och våren 1941 hade detta efter allt att döma varit ett lätt företag. Möjligt är också att Hitler här gjorde ett av sina största misstag. Hans ståndpunkt är llkväl förklarlig. Först väntade han på Englands snabba fall; så länge slaget om England pågick för fullt var inte den spanska frågan högaktuell. Då attacken mot England misslyckades framträdde andra svårigheter. En aktion mot Spanien kunde leda till att den franska flottan övergick på Englands sida. Det italienska kriget mot Grekland och senare det tyska ingripandet på Balkan avvände uppmärksamheten från Spanien. Därefter kom kriget mot Ryssland, som successivt minskade förutsättningarna för offensiver på andra håll. Hoare synes förutsätta att även något slags känsla av anständighet gentemot Franco avhållit Hitler från den spanska aktionen — ett föga sannolikt antagande.

Säkert är att den brittiska regeringens och dess ambassadörs hållning bidrog till att Hitlers arméer aldrig överskred Pyrenéerna. Med en klok behärskning, som varje läsare av Hoares memoarer måste beundra, tolererade England Francos förolämpningar i ord och handling så länge krigsläget fordrade tålmod och sände varor till Spanien i sådan omfattning att beroendet av England klarlades utan att den spanska nationalismen utmanades. Övergången från den undfallenhet som det nästan besegrade England måste visa till segrarens beslutsamhet skedde med samma finess. De citerade engelska statspapperen är lysande exempel på diplomati i ordets bästa mening.

Kultur och takt är däremot icke Francos sak. Under de tyska segråren förenade han simpla utfall mot England med bedyranden om tillgi-

venhet och trohet till Hitler. Tyskland och Spanien, antydde han, skulle jämte Italien som tredje man vara bärare av det nya Europa. På hösten 1944 var tonen en annan. I ett för Churchill avsett brev förklarade Franco att England och Spanien numera var de enda starka, fredsälskande och nobla makterna i världen, de borde därför sluta sig samman. Churchills svar, hövligt och fast, med en underton av förakt, bör ha krossat åtminstone några av den förblindade diktatorns illusioner.

Herbert Tingsten